

Een vergelijking van België binnen de Europese kopgroep: Postremus inter pares

Bea Cantillon
Ive Marx
Stijn Rottiers
Tim Van Rie

februari 2007

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID HERMAN DELEECK
UNIVERSITEIT ANTWERPEN - Stadscampus

<http://webhost.ua.ac.be/csb>

D/2007/6104/01

Inhoudstafel

Inleiding	1
1. Een Europese kopgroep	1
2. België in de EU-9 kopgroep	3
2.1 Welvaartsindicatoren	4
2.2 Arbeidsmarktindicatoren	5
2.3 Uitkeringsafhankelijkheid.....	6
2.4 Sociale bescherming: uitgaven en financiering	8
2.5 Generositeit van de sociale bescherming	9
2.6 Armoederisico.....	11
3. Besluit.....	13
Annex	14

Inleiding

Recentelijk verschenen tal van studies en publicaties waarin België, dan wel haar regio's, internationaal worden vergeleken op vlak van socio-economische prestaties.

Dit CSB bericht onderscheidt zich op 3 punten.

Ten eerste, we maken een vergelijking op basis van de meest actuele indicatoren en cijfers zoals die door de Belgische overheid zelf naar voren worden geschoven in het kader van de Europese processen inzake tewerkstelling en sociale inclusie. Bovendien valideren we deze cijfers door te verwijzen naar vergelijkbare gegevens uit andere databronnen, zoals deze van de OESO. Waar mogelijk en relevant wordt voor België ook de regionale dimensie opgenomen in de analyse.

Ten tweede, we hanteren een duidelijke theoretische en empirische rationale voor de keuze van de landen waarmee we België vergelijken. Dit CSB-bericht vergelijkt België met zijn 'gelijken': de rijke, egalitaire landen in het noordelijk deel van het Europees Continent. Dit zijn bovendien de landen waarmee we ons plegen te vergelijken en waarnaar we gebruikelijk verwijzen in debatten over arbeid, sociale zekerheid en welzijn.

Ten derde, we doen de vergelijking op basis van een systematische doch makkelijk interpreteerbare methodiek die toelaat relatief onder- dan wel overpresteren op een gestandaardiseerde wijze te meten en zichtbaar te maken.

De centrale boodschap van dit bericht is dat België ontegensprekelijk nog steeds behoort tot de cluster van landen waar de welvaart niet alleen gemiddeld hoog is maar bovendien ook relatief gelijk verdeeld is over de bevolking. Dat is zeker zo binnen de verruimde Europese context. Maar binnen de cluster van rijke, egalitaire landen zijn we op verschillende cruciale dimensies een veeleer middelmatig presterend land.

Dat is, zoals bekend, vooral het geval op vlak van arbeidsmarktprestaties. Maar ook op vlak van sociale inclusie – vooral dan armoedebestrijding – doet België het niet bijzonder goed, zeker als we de uitkomsten in verhouding tot de middeleninzet plaatsten. In termen van de gecombineerde prestaties op vlak van tewerkstelling en sociale inclusie is België vandaag bij de zwak presterende landen.

Tijdens de finalisatie van dit bericht maakte de Europese Commissie de meest recente data bekend (Europese Commissie, 2007). Deze data versterken het verhaal van dit bericht. In Annex A9 hebben we een overzichtstabel opgenomen met een selectie van de belangrijkste data op basis van deze meest recente gegevens.

1. Een Europese kopgroep

De 27 Europese lidstaten kunnen in vier clusters worden ingedeeld aan de hand van twee dimensies: arm versus rijk, en gelijke versus ongelijke welvaartsverdeling (zie hoofdstuk 3 in Marlier e.a. 2006; Cantillon 2005).

Uitgaande van de relatie tussen economische welvaart (BBP/hoofd) en de inkomensverdeling (S80/S20 ratio, zie definitie in Annex A1) wordt een duidelijke clustering van landen

zichtbaar (zie figuur 1).¹ In groep I, de arme landen met een gelijke welvaartsverdeling zitten Bulgarije, Cyprus, Hongarije, Malta, Slovakije Slovenië en Tsjechië. Groep II omvat de arme landen met een ongelijke welvaartsverdeling. Deze groep wordt gevormd door Estland, Griekenland, Letland, Litouwen, Polen, Portugal, en Spanje. Tot de groep rijke en inegalitaire landen (groep III) behoren Groot-Brittannië, Italië en Ierland. Negen landen maken ten slotte deel uit van groep IV: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk en Zweden. Deze groep van landen, die een hoge welvaart combineert met een relatief gelijke verdeling ervan, beschouwen we als de EU-9 kopgroep.

In Annex A2 testen we de robuustheid van deze kopgroep (figuren 2a-c en 3a-c).² Hiervoor gebruiken we ten eerste diverse indicatoren voor inkomensverdeling, namelijk de S80/S20 ratio, het armoederisico (60%) en de Gini-coëfficiënt. Ten tweede geven we de clusterindeling voor verschillende momenten doorheen de tijd (2004-2005 / 2001-2002). Ten derde gebruiken we diverse databronnen (SILC, ECHP (Eurostat en LIS), OESO, Eurostat). Voor de precieze definitie en dataverwijzing van de gebruikte indicatoren verwijzen we naar Annex A1.

Omdat Luxemburg een uitschieter is wat betreft economische welvaart, is deze lidstaat niet opgenomen in de plots. De referentielijnen op de X- en Y-as zijn telkens bepaald door het EU-25 gemiddelde³ zoals dit door de respectievelijke databron is gegeven.

De grafieken tonen een duidelijk robuust patroon, zowel doorheen de verschillende indicatoren als doorheen de tijd. Weliswaar switchen vijf landen van cluster, maar (1) voor Ierland en Italië gebeurt dit slechts in één plot (verschuiving van groep III naar groep IV) net zoals voor Letland (van groep II naar groep I), en (2) tussen 2002 en 2004 schuiven alleen twee nieuwe lidstaten consistent op naar een andere cluster. Dit geldt met name voor Cyprus en Litouwen (van groep II naar groep I). De samenstelling van de 'kopgroep'-cluster blijft, op figuur 3c na, ongewijzigd, met Denemarken, Oostenrijk, Zweden, Frankrijk, Duitsland, Ierland, België en Luxemburg. Het beeld van de 9 Europese koplopers blijkt dus robuust. Ook wanneer men andere bronnen raadpleegt (LIS, OESO) en verschillende verdelingsindicatoren gebruikt (decielratio's, Gini-coëfficiënten, relatieve armoede) blijft het beeld intact. De notie van de negen koplopers houdt ook stand doorheen metingen op verschillende ogenblikken (de LIS-data schijnen aan te geven dat de kopgroep zich sterker heeft afgetekend tussen het midden van de jaren '90 en 2000).

Deze negen kopgroeplanden behoren allen tot de zogenaamde sociaal-democratische Scandinavische en de conservatief-corporatistische continentale welvaartsstaten zoals beschreven door Esping-Andersen e.a.. Mediterrane en de liberale, Angelsaksische regimes (evenals de Nieuwe lidstaten) blijven buiten beschouwing.

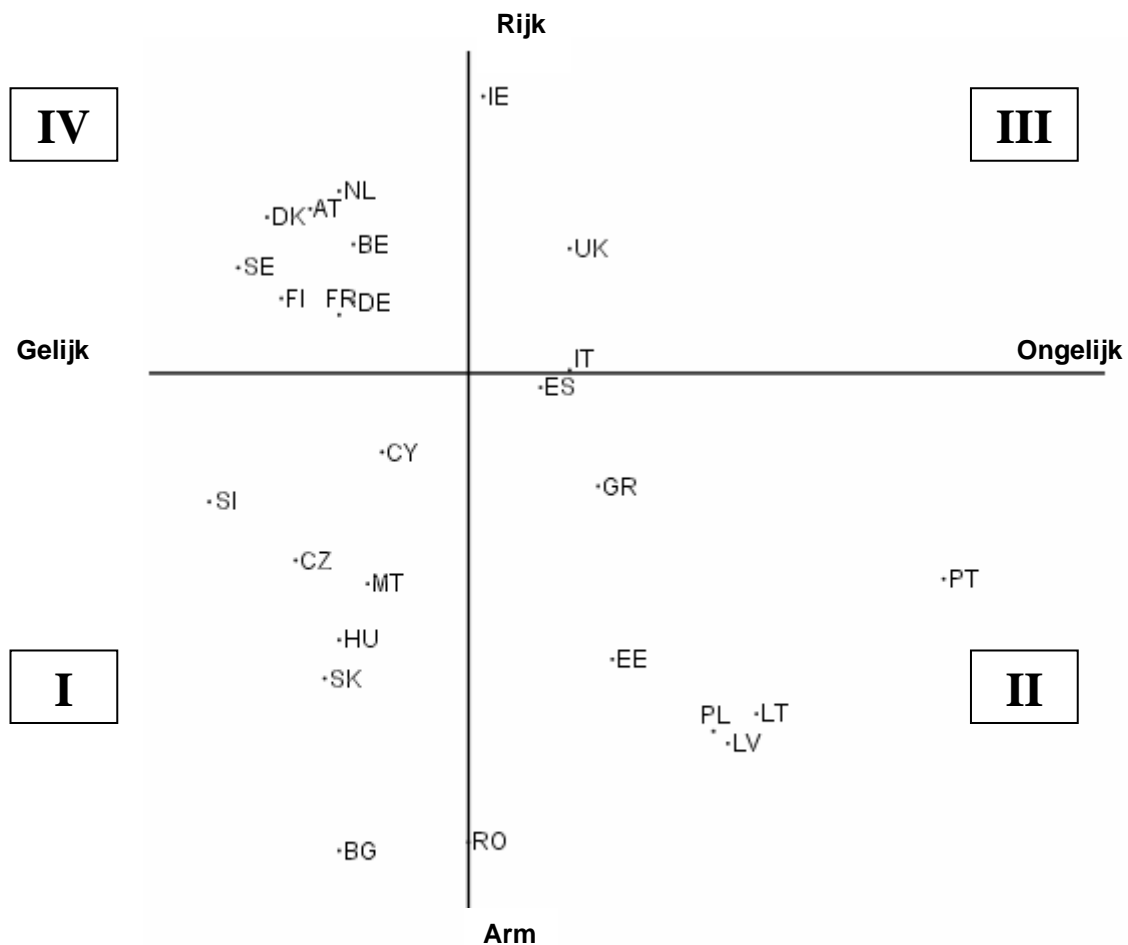
---

¹ De Annex is af te laden van de CSB-webstek (<http://webhost.ua.ac.be/csb>) onder de rubriek Publicaties / CSB Berichten / 2007.

² De Annex is af te laden van de CSB-webstek (<http://webhost.ua.ac.be/csb>) onder de rubriek Publicaties / CSB Berichten / 2007.

³ We clusteren weliswaar de 27 EU-lidstaten, maar het gemiddelde dat Eurostat geeft is voorlopig nog gebaseerd op de 25 EU landen zonder Bulgarije en Roemenië.

Figuur 1. Vier clusters van Europese lidstaten o.b.v. twee dimensies⁴

2. België in de EU-9 kopgroep

We vergelijken nu de negen lidstaten uit de kopgroep op basis van diverse sociale indicatoren. Nagenoeg alle gebruikte indicatoren zijn 'outcome' indicatoren: ze geven niet een beeld van het gevoerde beleid, maar van de sociale werkelijkheid als uitkomst van het sociaal-economische beleid. We focussen op de indicatoren betreffende relatieve inkomensarmoede en –verdeling enerzijds en arbeidsmarkt anderzijds.

Als vergelijkingsmaatstaf is het algemeen EU-25 gemiddelde⁵ niet zinvol. Vermits we focussen op de kopgroep, zou die vergelijking enkel positieve resultaten opleveren zonder een duidelijk beeld te geven van de verhouding binnen de kopgroep. Daarom hebben we als vergelijkingsmaatstaf per indicator het gemiddelde van de negen landen berekend (verder 'EU-9').

⁴ Deze figuur is een plotdiagram van de 27 EU-lidstaten (uitgezonderd Luxemburg, want uitschieter BBP/hoofd) op basis van twee variabelen: BBP/hoofd in koopkrachtpariteiten (Arm versus Rijk) in 2005 en S80/S20-ratio (Ongelijk versus Gelijk) in 2005 (BG 2004, SI 2003). Luxemburg bevindt zich in het 4^e segment.

⁵ Zie voetnoot 3.

Op basis van dit EU-9 gemiddelde wordt aan de kopgroeplanden een vergelijkingscore toegekend. Hiervoor gebruikten we per indicator de gestandaardiseerde waarden (z-scores) (zie tabel 1). Ten eerste hebben we een ruime middencategorie berekend. De landen die hiertoe behoren hebben we '=' meegegeven. Deze middencategorie bestaat uit alle landen met een z-score tussen -0,675 en 0,675. De idee hierachter is dat in een normale verdeling 50% van de gevallen in deze middencategorie vallen. Deze middencategorie is breed, zodat de landen die er buiten liggen substantieel afwijken van het EU-9 gemiddelde.

Landen met een z-score onder -0,675 of boven 0,675 krijgen respectievelijk '-' en '+'. Dit betekent dat + noch - een normatieve interpretatie hebben. Zowel een hoger dan gemiddelde relatieve armoedegraad als een hoger dan gemiddelde tewerkstellingsgraad krijgt een '+'. Landen die extra afwijken van de middengroep krijgen '++' of '- -' mee. Deze dubbele score kennen we toe op basis van een z-score hoger dan 1,282, respectievelijk lager dan -1,282. In een normale verdeling ligt telkens 10% van de gevallen in deze categorieën.

Tabel 1. Toekenning vergelijkingscore o.b.v. standaardnormale z-scores

z-score grenswaarde	< -1,282	< -0,675	0	> 0,675	> 1,282
Vergelijkingsteken	- -	-	=	+	++
Aandeel gevallen in een normale verdeling	10%	15%	50%	15%	10%

Zoals gezegd bestaan onze data voornamelijk uit de officiële EU-indicatoren (ook de Laken-indicatoren genoemd, vanwege de politieke goedkeuring ervan op de Top van Laken, tijdens het Belgische voorzitterschap) die het proces van de Open Methode van Coördinatie (OMC) Sociale Inclusie ondersteunen. Daarnaast gebruiken we indicatoren zoals gerapporteerd in het kader van de OMC tewerkstelling. In het kader van deze processen maken landen periodieke rapporten die voortgang rapporteren en een zelfbeoordeling inhouden, of dat toch behoren te doen. Ter validering van de gebruikte gegevens verwijzen we waar mogelijk naar vergelijkbare gegevens uit andere databronnen. Deze cijfers zijn voornamelijk terug te vinden in Annex A3-A7. Bovendien bevat Annex A1 de definities en jaar- en bronvermeldingen van alle gebruikte indicatoren. De bijlagen zijn af te laden van de CSB-webstek (<http://webhost.ua.ac.be/csb>) onder de rubriek Publicaties / CSB Berichten / 2007.

2.1 Welvaartsindicatoren

Tabel 2 geeft enkele indicatoren van de relatieve economische positie van België in de Europese kopgroeplanden. De nationale (en in het geval van het BBP/hoofd ook de regionale) cijfers worden vergeleken, niet met het EU-9 gemiddelde, maar met het gemiddelde van België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk en Nederland, Oostenrijk en Zweden. Vanwege de uitschieterende waarde van Luxemburg werd dit land niet opgenomen in het gemiddelde.

Uit de tabel mag afgeleid worden dat België een mediane welvaartspositie inneemt, dankzij de dubbele plus-score van Brussel en de mediane score voor Vlaanderen. Daarmee scoort België als geheel (plus Wallonië en Vlaanderen afzonderlijk) slechter dan Denemarken, Nederland en Oostenrijk, maar (afgezien van Wallonië) beter dan Duitsland en Frankrijk. Het

niveau van de overheidsschuld ligt ver boven het EU-9 gemiddelde. Geen enkel land van de kopgroep haalt op deze indicator een slechtere score dan België.

Tabel 2. België en zijn gewesten vergeleken met de kopgroep van Europese lidstaten: Welvaartsindicatoren*.

	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
BBP/hoofd 2005(koopkrachtpariteiten) ¹	=	:	:	:	+	-	--	++	++	+	=	=
BBP/hoofd 2003(koopkrachtpariteiten) ¹	=	=	--	++	+	--	-	++	++	+	-	=
Gemiddelde economische groei 2001-2005	=	:	:	:	=	--	=	++	-	=	+	+
Gemiddelde Inflatie 2001-2005	=	:	:	:	=	-	=	++	++	=	-	=
Nationale schuld 2005	++	:	:	:	-	=	=	--	=	=	-	=

* Nationale cijfers worden vergeleken met het gemiddelde van de EU-9 kopgroep. Daartoe behoren België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, en Zweden. '+' is een z-score boven 0,675, '-' is een z-score lager dan -0,675. Een ++ of -- wordt toegekend bij een z-score respectievelijk meer dan 1,282 of minder dan -1,282. '=' betekent 'rond het gemiddelde' (een z-score tussen -0,675 en 0,675).

¹ Luxemburg is een fel uitschieterende waarde, en werd daarom niet opgenomen in het EU-9 gemiddelde.

2.2 Arbeidsmarktindicatoren

Tabel 3 vat enkele gekende arbeidsmarktindicatoren samen.⁶ De min en dubbele mintekens qua tewerkstelling, en de plus en dubbel plustekens qua werkloosheid maken duidelijk hoezeer de balans van België in de EU-kopgroep overhelt naar (soms zelfs extreem) onderpresteren.

Ook wordt duidelijk hoe multi-aspectueel dat onderpresteren op vlak van arbeidsmarktwerking is. Het onderpresteren begint met de lage activiteitsgraad (d.w.z. het aandeel van de beroepsbevolking, werkenden en werklozen, in de bevolking op actieve leeftijd). Deze participatiegraad reflecteert de beperkte intentie tot actief deelnemen aan de arbeidsmarkt en kan zich bijgevolg vertalen in een lage tewerkstelling en/of een hoge werkloosheid.

De lage tewerkstelling⁷ wordt meestal besproken vanuit een focus op ouderen. De tewerkstelling van ouderen ligt, zoals recentelijk vaak vermeld, in België relatief laag. Dit is voor een deel een historisch residu van een voorheen lage vrouwelijke arbeidsdeelname. Voor een ander deel is dit het gevolg van de moeilijkheden om de tendens naar vroegtijdig uittreden te keren.

Opmerkelijk is echter dat de relatief (in vergelijking met de EU-9) lage tewerkstelling het meest uitgesproken is bij het 'prime age' leeftijdssegment. Deze vaststelling blijft vaak onderbelicht: in vergelijking met de EU-9 is de achterstand qua tewerkstellingsgraad groter voor mensen tussen 25 en 55 jaar dan voor 55-plussers. Binnen de 'prime age' tewerkstelling bestaan belangrijke regionale verschillen: Vlaanderen blijkt hier heel wat beter te presteren

⁶ De tabel in Annex A4 bevat een uitgebreidere set van arbeidsmarktindicatoren. Deze bevestigen het beeld dat we hier schetsen.

⁷ Inzake tewerkstelling moet kort vermeld dat de regionale data betrekking hebben op de inwoners van de gewesten, ongeacht de plaats van tewerkstelling. Zo weten we dat er vooral vanuit Vlaanderen en Wallonië aanzienlijke pendelstromen naar Brussel zijn: in 2003 waren telkens meer dan 10% van de Vlaamse en Waalse werkenden tewerkgesteld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zie Tielens (2004).

dan Wallonië en Brussel. Deze verschillen situeren zich voornamelijk bij de jongere leeftijdscategorieën van de prime age.⁸

Wat de participatie van jongeren onder de 25 betreft, scoort België in zijn geheel laag, al wijkt de situatie voor Wallonië en Brussel opnieuw verder af dan Vlaanderen.. Het meest problematische aspect hiervan is een onvolkomen tewerkstelling bij schoolverlaters. Anderzijds is het zo dat de combinatie werken en studeren hier aanzienlijk minder gebruikelijk is dan elders.

Bij vrouwen is de comparatief lage tewerkstelling deels een statistisch artefact omwille van het bovengenoemde leeftijdseffect. Bij jongere cohorten en met name bij moeders scoort België gemiddeld tot hoog wat tewerkstelling betreft. Er zijn geen goede gegevens beschikbaar wat de arbeidsparticipatie van migranten en etnische minderheden betreft. Gegevens gebaseerd op de geboorteplaats suggereren dat België ook op dit vlak bijzonder slecht scoort (OECD, 2006: 145).

Het onderpresteren op vlak van arbeidsmarkt wordt nog sterker als we kijken naar werkloosheid. De algemene werkloosheidsgraad van België, mag dan in ‘internationaal’ opzicht hoog zijn, ten opzichte van de EU-9 is deze gemiddeld. Hetzelfde geldt voor de werkloosheid onder kort geschoolden. We merken echter dat België een relatief hoge werkloosheid kent die zowel een atypisch persistent als een jong karakter heeft.

Bovendien manifesteert werkloosheid zich niet enkel op individueel niveau, maar evenzeer, en vooral, op huishoudniveau. België heeft verhoudingsgewijs meer volwassenen en kinderen die in een gezin zonder een arbeidsinkomen leven. Precies deze niet-tewerkstelling op gezinsniveau creëert een grote druk op de sociale zekerheid omdat dit de meest behoeftige gezinnen zijn.

Het enige vlak waarop België het beter doet is de productiviteit, hoewel dit een stuk een statistisch artefact is dat samenhangt met de lage tewerkstellingsgraad.

2.3 Uitkeringsafhankelijkheid

De lage tewerkstellingsgraden, die vooral markant zijn bij jongeren en ouderen, vertalen zich in hoge afhankelijkheidsgraden van de sociale zekerheid en de bijstand (waarbij de causaliteit niet noodzakelijk uitsluitend in deze richting loopt). Dit vertaalt zich in een atypische scheve verhouding tussen het aantal uitkeringsgerechtigde inactieven en het aantal bijdragebetalende daadwerkelijk actieven (zie Annex A4).

De meest recente datareeks waarin ook België werd opgenomen, heeft betrekking op 1999. België laat samen met Oostenrijk een plusteken optekenen bij het aandeel gepensioneerden als percent van de bevolking op actieve leeftijd (zie tabel 4). De uitkeringsafhankelijkheid bij de actieven is vooral gesitueerd in de tak werkloosheid, en is relatief zeer uitgesproken. Omgekeerd scoort België atypisch goed inzake het aandeel met een ziekte of invaliditeit, wat de verhouding van sociale zekerheidstakken in een systeem van communicerende vaten

---

⁸ De absolute tewerkstellingsgraad ligt bij ouderen weliswaar veel lager dan bij ‘prime agers’, wat cruciaal is voor het feit dat de activering van ouderen courant als beleidsaanbeveling wordt geformuleerd (o.a. OEDC (2007: 6). Dit mag de constatering dat de relatieve achterstand voor tewerkstelling op ‘prime age’ echter niet verdringen.

illustreert. Zorgwekkend en enigszins verrassend is het plusteken dat België laat optekenen bij het aantal bijstandstrekkers. Dit wil zeggen dat, met de uitzondering van Frankrijk, nergens in de kopgroep landen het aandeel gezinnen met een ontoereikend inkomen uit arbeid en/of sociale zekerheid hoger is dan in België.

Tabel 3. België en zijn gewesten vergeleken met de kopgroep van Europese lidstaten: Arbeidsmarktindicatoren*

	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Activiteit												
Activiteitsgraad	-	-	--	--	++	=	=	--	+	=	=	+
Activiteitsgraad vrouwen	-	-	--	--	++	=	=	--	=	=	+	+
Activiteitsgraad 55-65	-	:	:	:	+	=	=	-	=	-	=	++
Gemiddelde uitstapleeftijd	-	:	:	:	=	=	-	-	+	-	=	++
Inactieven/actieven in de totale bevolking	++	:	:	:	-	=	+	++	-	=	=	-
Tewerkstelling												
Tewerkstellingsgraad	--	=	--	--	++	=	-	-	+	=	=	+
Tewerkstellingsgraad vrouwen	-	-	--	--	++	-	=	--	=	=	=	+
Tewerkstellingsgraad jongeren (16-24)	-	-	--	--	++	=	-	-	++	+	=	=
Tewerkstellingsgraad 'prime age' (25-55)	--	+	--	--	++	--	=	=	=	=	=	+
Tewerkstellingsgraad ouderen (55-65)	-	-	-	=	+	=	=	-	=	-	=	++
Tewerkstellingsgraad moeder (-3)	=	:	:	:	=	-	=	=	=	+	--	=
Tewerkstellingsgraad moeder (3-6)	=	:	:	:	+	--	-	-	=	=	+	++

	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Werkloosheid												
Werkloosheidsgraad	=	-	++	++	-	+	+	-	-	-	=	=
Werkloosheidsgraad jongeren (16-24)	+	=	++	++	-	=	+	=	-	-	+	+
Langdurige werkloosheidsgraad vrouwen	++	:	:	:	-	++	+	-	=	=	=	-
Langdurige werkloosheidsgraad mannen	+	:	:	:	-	++	+	-	=	-	=	-
Arbeidsloze gezinnen												
Volwassenen in arbeidsloze gezinnen	++	=	++	++	=	=	=	--	-	-	=	=
Kinderen in arbeidsloze gezinnen	++	=	++	++	=	+	=	--	=	=	=	:
Productiviteit												
Productiviteit/tewerkgestelde	++	:	:	:	=	-	+		=	:	=	=
Productiviteit/gewerkt uur	++	:	:	:	=	=	=		+	-	-	-

* Nationale cijfers worden vergeleken met het gemiddelde van de EU-9 kopgroep. Daartoe behoren België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, en Zweden. '+' is een z-score boven 0,675, '-' is een z-score lager dan -0,675. Een ++ of -- wordt toegekend bij een z-score respectievelijk meer dan 1,282 of minder dan -1,282. '=' betekent 'rond het gemiddelde' (een z-score tussen -0,675 en 0,675).

¹ Luxemburg is inzake BBP een fel uitschieterende waarde, en werd daarom niet opgenomen in het EU-9 gemiddelde.

Tabel 4. België en zijn gewesten vergeleken met de kopgroep in de Europese lidstaten: Gebruik van Sociale Zekerheid.*

	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Totaal ontvangers uitkeringen	+	:	:	:	=	=	+	:	--	=	:	-
Ontvangers werkloosheidsuitkeringen	++	:	:	:	=	++	=	:	=	-	:	-
Ontvangers uitkeringen voor zorg en loopbaanonderbreking	++	:	:	:	=	=	=	:	=	=	:	=
Ontvangers pensioenen	+	:	:	:	=	=	=	:	-	+	:	--
Ontvangers bijstand	+	:	:	:	=	=	++	:	-	-	:	-
Ontvangers ziekte-uitkeringen	-	:	:	:	+	=	-	:	=	=	:	++
Ontvangers handicapuitkeringen	-	:	:	:	+	-	=	:	++	-	:	+
Ontvangers ouderschapsuitkeringen	-	:	:	:	=	-	+	:	-	+	:	+

* Nationale cijfers worden vergeleken met het gemiddelde van de EU-9 kopgroep. Daartoe behoren België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, en Zweden. '+' is een z-score boven 0,675, '-' is een z-score lager dan -0,675. Een ++ of - - wordt toegekend bij een z-score respectievelijk meer dan 1,282 of minder dan -1,282. '=' betekent 'rond het gemiddelde' (een z-score tussen -0,675 en 0,675).

2.4 Sociale bescherming: uitgaven en financiering (zie tabel 5)⁹

De globale sociale uitgaven uitgedrukt in % van het BBP (omvattende de sociale zekerheid sensu stricto en de sociale bijstand) liggen in België rond het gemiddelde van de kopgroep. In Frankrijk en Zweden zijn de sociale uitgaven bovengemiddeld in Luxemburg en Finland benedengemiddeld. Alleen de uitgaven voor de werkloosheid liggen in ons land ver boven het gemiddelde van de overeenkomstige uitgaven in de Europese kopgroep. De uitgaven in de andere takken bevinden zich ofwel op het gemiddelde van de EU-9 ofwel daaronder (volgens de Eurostat-data geldt dat voor de uitgaven van 'familie', 'huisvesting', en 'sociale uitsluiting').

De totale belastingen en sociale bijdragen als aandeel van het BBP liggen op het gemiddelde van de kopgroep. Vanwege de hoge overheidsschuld is de contante return voor de gezinnen in België echter lager dan in de meeste andere landen van de EU-9. De belastingskloof¹⁰ ligt in België meestal hoger dan in de kopgroeplanden.

⁹ De tabel in Annex A6 bevat een uitgebreidere set van indicatoren van de uitgaven en financiering van de sociale bescherming. Deze bevestigen het beeld dat we hier schetsen.

¹⁰ De belastingskloof is de som van de inkomensbelasting en de sociale zekerheidsbijdragen van een werknemer en diens werkgever verminderd met het bedrag van de uitkeringen in contanten uitgedrukt als percent van het brutoloon.

Tabel 5. België en zijn gewesten vergeleken met de kopgroep van Europese lidstaten: Sociale bescherming: uitgaven en financiering*.

	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Sociale uitgaven algemeen												
Sociale uitgaven (%BBP) (Eurostat) ¹	=	:	:	:	=	=	+	--	=	=	--	++
Armoedereductie door transfers (Pens incl.)	=	-	++	:	=	--	+	-	-	=	=	+
Sociale uitgaven per uitgaventak												
Werkloosheid ¹	++	:	:	:	+	=	=	--	-	-	=	-
(Overlevings-) Pensioenen ¹	=	:	:	:	=	=	=	--	-	++	--	+
Ziekte ¹	=	:	:	:	--	=	+	--	+	=	-	+
Sociale uitsluiting ¹	=	:	:	:	+	=	-	=	++	-	=	=
Handicaps ¹	-	:	:	:	+	-	-	=	=	=	=	++
Familie ¹	-	:	:	:	++	=	=	++	--	=	=	=
Huisvesting ¹	-	:	:	:	+	-	++	-	=	-	=	+
Niveau van belastingen												
Belastingsinkomsten (%BBP)	=	:	:	:	+	-	=	-	--	=	=	++
Impliciete belasting op consumptie	=	:	:	:	++	--	-	=	=	=	+	=
Impliciete belasting op arbeid	+	:	:	:	=	=	=	--	--	=	=	+
Belastingskloof alleenstaande zonder kinderen (100% gemiddelde verdiener)	++	:	:	:	-	+	=	--	-	=	=	=
Belastingskloof éénverdienerskoppel + 2 kinderen (100% gemiddelde verdiener)	+	:	:	:	=	=	+	--	=	=	=	+

* Nationale cijfers worden vergeleken met het gemiddelde van de EU-9 kopgroep. Daartoe behoren België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, en Zweden. '+' is een z-score boven 0,675, '-' is een z-score lager dan -0,675. Een ++ of -- wordt toegekend bij een z-score respectievelijk meer dan 1,282 of minder dan -1,282. '=' betekent 'rond het gemiddelde' (een z-score tussen -0,675 en 0,675).

¹ Luxemburg is inzake BBP een fel uitschieterende waarde, en werd daarom niet opgenomen in het EU-9 gemiddelde.

2.5 Generositeit van de sociale bescherming (zie tabel 6)¹¹

De sociale bijstanduitkeringen zijn in België laag, zowel vergeleken met het gemiddelde loon als met de armoedegrens. De data van de OECD liggen volledig in de lijn van eerdere studies van het CSB die uitwezen dat de bijstandsuitkeringen de voorbije decennia onderhevig waren aan een belangrijke welvaartserosie en nu behoren tot de laagste in Europa. (zie Cantillon et al., 2004; Van Mechelen et al., 2007)

Ook de uitkeringen voor werkloosheid in de initiële periodes zijn comparatief laag: dit geldt voor alle gezinstypes (met uitzondering van de alleenstaanden). Ook de pensioenen liggen onder het gemiddelde van de kopgroep.

Alleen de uitkeringen voor langdurige werkloosheid in tweeverdienergezinnen (onze zogenaamde 'samenwonenden') zijn relatief hoog. Voor langdurig werkloze alleenstaanden scoren de uitkeringen gemiddeld terwijl ze (ver) beneden het gemiddelde liggen voor langdurige werkloze eenverdienergezinnen (onze 'gezinshoofden'). Daarmee vertoont de

¹¹ De tabel in Annex A7 bevat een uitgebreidere set van indicatoren van de generositeit van de sociale bescherming. Deze bevestigen het beeld dat we hier schetsen.

generositeit van de sociale bescherming voor langdurig werklozen een omgekeerd patroon dan in bv. Zweden en Nederland, waar de uitkeringen relatief laag zijn voor twee-inkomensgezinnen en hoger voor ééninkomensgezinnen.

Tabel 6. België en zijn gewesten vergeleken met de kopgroep van Europese lidstaten: Sociale bescherming: generositeit*.

	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Sociale bijstand												
Alleenstaande (%APW)	--	:	:	:	-	=	=	+	+	=	=	=
Koppel 2 kinderen (%APW)	--	:	:	:	=	-	=	++	=	+	=	=
Alleenstaande (50% Armoedegrens)	-	:	:	:	=	++	-	:	+	=	=	=
Koppel 2 kinderen (50% Armoedegrens)	=	:	:	:	+	++	-	:	-	=	=	--
Initiële werkloosheid												
Alleenstaande zonder kinderen	=	:	:	:	=	=	=	++	=	-	-	+
Eénverdienersgezin zonder kinderen	--	:	:	:	=	-	=	++	+	-	=	+
Tweeverdienersgezin zonder kinderen	--	:	:	:	-	+	=	++	=	-	-	+
Alleenstaande met 2 kinderen	--	:	:	:	=	=	=	++	=	-	=	++
Eénverdienersgezin met 2 kinderen	--	:	:	:	=	=	=	++	=	=	=	=
Tweeverdienersgezin met 2 kinderen	--	:	:	:	-	+	=	++	=	=	-	+
	BE	VL	WL	BR	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Langdurige werkloosheid												
Alleenstaande zonder kinderen	=	:	:	:	+	+	--	=	+	=	=	=
Eénverdienersgezin zonder kinderen	-	:	:	:	-	=	--	+	++	=	=	+
Tweeverdienersgezin zonder kinderen	++	:	:	:	=	=	-	=	-	=	=	-
Alleenstaande met 2 kinderen	=	:	:	:	++	++	-	-	=	=	=	--
Eénverdienersgezin met 2 kinderen	--	:	:	:	=	-	=	=	=	=	+	+
Tweeverdienersgezin met 2 kinderen	+	:	:	:	=	=	-	=	-	++	=	-
Pensioenen												
50% APW ¹	=	:	:	:	=	--	=	++	=	=	=	=
100% APW ¹	-	:	:	:	--	=	=	++	=	+	=	=
200% APW ¹	-	:	:	:	--	=	=	+	=	=	++	=

* Nationale cijfers worden vergeleken met het gemiddelde van de EU-9 kopgroep. Daartoe behoren België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, en Zweden. '+' is een z-score boven 0,675, '-' is een z-score lager dan -0,675. Een ++ of -- wordt toegekend bij een z-score respectievelijk meer dan 1,282 of minder dan -1,282. '=' betekent 'rond het gemiddelde' (een z-score tussen -0,675 en 0,675).

¹ Voor Oostenrijk is enkel naar geslacht uitgesplitste data beschikbaar. Op basis daarvan berekenden we het ongewogen gemiddelde, en gebruikten dit cijfer.

2.6 Armoederisico

In tabel 7 worden de relatieve scores van België, Vlaanderen, Wallonië op de EU-armoede indicatoren (60% van het equivalent mediaan inkomen) weergegeven.¹² Op deze indicator scoort België een plusteken, hetgeen betekent dat het algemene risico hoger is dan het gemiddelde in de kopgroep. Vlaanderen heeft (samen met Denemarken, Luxemburg, Finland en Zweden) een benedengemiddeld armoederisico, terwijl Wallonië een dubbele plus laat optekenen.¹³ Het langdurige armoederisico in België en Vlaanderen scoort op het gemiddelde; in Wallonië is de langdurige armoede veel hoger dan in de rest van de EU 9-landen.

Opgedeeld naar groepen in de samenleving komt één tendens zeer duidelijk naar voren: het armoederisico is in België (en in Vlaanderen en Wallonië afzonderlijk) meer dan elders in de kopgroep geconcentreerd bij uitkeringstrekkers. Gezinnen wiens inkomen hoofdzakelijk uit een sociale uitkering bestaat, alsook gepensioneerden en 65-plussers laten in tabel 7 dubbele plustekens zien. Het relatieve armoederisico voor deze gezinnen is in België veel hoger dan elders in de Europese kopgroep. Voor werkenden daarentegen haalt België (Wallonië en Vlaanderen) comparatief goede scores.

---

¹² De tabel in Annex A8 bevat een uitgebreidere set van armoede-indicatoren. Deze bevestigen het beeld dat we hier schetsen.

¹³ Deze bemerking, net als de tekens gepresenteerd in de tabel, heeft betrekking op de meting met een Belgische armoedelijjn. Wanneer regionale armoedelijnen worden gehanteerd, verschuift het algemene armoederisico in Vlaanderen naar het EU9-gemiddelde (=). Wallonië blijft bij deze operatie sterk afwijken van het EU9-gemiddelde (++)

Tabel 7. België en zijn gewesten vergeleken met de kopgroep van Europese lidstaten: Armoede-indicatoren.

	BE	VL	WL	BR ¹⁴	DK	DE	FR	LU	NL	AT	FI	SE
Armoederisico: algemeen												
Algemeen armoederisico (60%)	+	-	++	:	-	++	+	-	=	=	-	-
Langdurig Armoederisico ¹	=	=	++	:	=	=	++	++	--	=	=	:
Armoedekloof	+	++	=	:	=	++	=	=	:	=	--	=
Armoederisico naar geslacht/leeftijd												
Kinderen (0-15)	=	=	++	:	--	++	=	+	+	=	-	-
Jongeren (16-24)	-	--	=	:	++	+	=	--	=	-	=	+
25-49	+	--	++	:	-	++	=	+	=	=	--	--
50-64	++	+	++	:	--	+	+	=	=	=	=	-
Armoederisico bij werkenden												
Gezin hoofdzakelijk arbeidsinkomen ¹	-	:	:	:	-	=	++	++	=	=	-	=
Werknemer ¹	=	=	=	:	--	=	+	++	:	=	=	=
Zelfstandige ¹	=	=	-	:	=	-	+	--	:	+	=	+
Armoederisico bij uitkeringstrekkers												
Gezin hoofdzakelijk uitkeringsinkomen ¹	++	:	:	:	+	=	=	-	-	=	+	-
65 plussers	++	+	++	:	=	=	=	--	--	=	=	=
Gepensioneerde	+	+	+	:	+	=	=	--	--	=	=	=
Werklozen	-	--	=	:	=	++	=	++	+	=	=	-

* Nationale cijfers worden vergeleken met het gemiddelde van de EU-9 kopgroep. Daartoe behoren België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, en Zweden. '+' is een z-score boven 0,675, '-' is een z-score lager dan -0,675. Een ++ of -- wordt toegekend bij een z-score respectievelijk meer dan 1,282 of minder dan -1,282. '=' betekent 'rond het gemiddelde' (een z-score tussen -0,675 en 0,675).

¹ ECHP 2001-data

¹⁴ Cijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn niet representatief.

3. Besluit

In een studie voor de OESO in 1997 toonden we aan dat België zich op het vlak van armoede-indicatoren nog kon meten met Denemarken, Finland en Zweden. In Frankrijk, Duitsland, Nederland was de armoede toen significant hoger dan in België. De Belgische sociale zekerheid was toen performanter in de bestrijding van de armoede dan Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Nederland en Noorwegen (Cantillon et al., 1997). Andere studies kwamen destijds tot gelijkaardige conclusies (Atkinson, 1997; Jänti & Danziger, 2000; Atkinson et al., 1995)

Die lage armoede werd gerealiseerd in de context van een lage tewerkstellingsgraad en een hoge structurele werkloosheid. Dat maakte de performantie van de Belgische sociale zekerheid als systeem van minimuminkomensbescherming des te treffender, met name als men ook nog in rekening bracht dat ons niveau van de sociale uitgaven nauwelijks het Europees gemiddelde oversteeg.

Ons besluit destijds kwam echter met een waarschuwing: 'Er zijn echter tekenen dat de Belgische welvaartsstaat het moeilijk krijgt het hoofd te bieden aan de economische en sociale trends die de ongelijkheid versterken' (Cantillon et al., 1997).

Nu, 10 jaar later, bevestigen de Europese indicatoren de toen geuite vrees. Weliswaar behoort België nog steeds tot de groep van de landen die een hoog welvaartsniveau combineren met een relatief lage armoede en een relatief egalitaire verdeling van de welvaart. Maar binnen deze groep is België weggezakt tot een modaal tot zwak presterend land. Waar we het voorheen beter deden dan onze onmiddellijke buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland, is dat vandaag niet meer het geval. Op vlak van inkomensbescherming zijn we afgegleden van een Scandinavisch naar een modaal continentaal Europees niveau.

Je kan vermoeden dat er een trade-off aan het werk zou zijn, en dat de mindere inkomensbescherming de keerzijde is van het beter presteren op een ander vlak (vb. tewerkstelling), maar het tegendeel is waar. Op vlak van arbeidsmarktuitskomsten was België twee decennia geleden al een uitgesproken underperformer en dat is vandaag, globaal gesproken, nog steeds het geval, zij het dat de inter-regionale verschillen nog scherper zijn geworden. De globale tewerkstellingsgraad blijft relatief laag en voor bepaalde groepen zoals oudere werknemers behoren we, zoals bekend, tot de slechtst presterende landen. Vlaanderen vormt daar overigens geen uitzondering op, integendeel. Maar ook op vlak van tewerkstelling van mensen op 'prime age' (de 25 tot 54 jarigen) is België globaal een relatief zwak presterend land. Het aandeel uitkeringstrekkers op actieve leeftijd, met name dan werklozen, blijft dan ook hoger dan elders.

Het feit dat België vandaag middelmatig scoort zowel op vlak van sociale bescherming als op vlak van tewerkstelling hangt ongetwijfeld samen. Het falen op het vlak van volumebeheersing - het aantal mensen met een uitkering - in een budgettaire en (para-)fiscale context waarin de beschikbare vrijheidsgraden al decennia geleden tot quasi nul waren gereduceerd heeft verregaande consequenties gehad voor de enige vrije variabele in de vergelijking: het niveau van de uitkeringen. Het niveau van de sociale bescherming in België is vandaag middelmatig. Dat gaat niet alleen op voor de actieve bevolking maar ook en zelfs a fortiori voor de niet-meer actieven.

Annex

De annex is af te laden van de CSB-webstek (<http://webhost.ua.ac.be/csb/>) onder de rubriek Publicaties / CSB Berichten / 2007.

In deze annex zijn volgende hoofdstukken terug te vinden:

A1: Verklaring indicatoren: definities en databronnen	1
A2: Clustering EU-lidstaten	10
A3: Welvaartsindicatoren	14
A4: Arbeidsmarktindicatoren	15
A5: Uitkeringsafhankelijkheid	17
A6: Sociale bescherming: uitgaven en financiering	18
A7: Sociale bescherming: generositeit	19
A8: Armoede-indicatoren	21
A9: Overzichtstabel met de meest recente data	22
A10: Referenties	23